

Η παρεξηγημένη Τριαδολογία του αγ. Αυγουστίνου Ιππώνος

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Από την Ορθόδοξη οπτική, ένα μειονέκτημα της Αυγουστίνειας «τριάδος αγάπης» είναι ότι φαίνεται να οδηγεί στο *Filioque*. Αν το τρίτο πρόσωπο θεωρείται ως η αγάπη που διαπερνά τον Πατέρα και τον Υιό, συνδέοντάς τους μεταξύ των, μήπως αυτό ισοδυναμεί με επιβεβαίωση της διπλής εκπορεύσεως του Πνεύματος; Ο Αυγουστίνος, όμως, ποτέ δεν ήταν οπαδός του *Filioque* με την ακραία και αδιαφοροποίητη έννοια. Σύμφωνα κατ' ουσίαν με τους Καππαδόκες, επιμένει ότι ο Πατήρ είναι η μόνη αρχή εντός της Τριάδος, η μοναδική πηγή υποστατικής προελεύσεως. Το Άγιο Πνεύμα, αναμφίβολα ο Αυγουστίνος επιβεβαιώνει, εκπορεύεται εκ του Πατρός υποστατικώς, κατά βασικό και απόλυτο τρόπο (*principaliter*)[8]. Εκπορεύεται από τον Υιό μόνον κατά παράγωγο και δευτερεύοντα τρόπο, «διά της δωρεάς του Πατρός»[9], με την έννοια ότι ο ίδιος ο Υιός όσα έχει τα λαμβάνει εκ του Πατρός, άρα και τη δύναμη να εκπορεύει πεμπόμενο το Άγιο Πνεύμα.

Άρα, εν τέλει, η άποψη του Αυγουστίνου περί Πνεύματος δεν διαφέρει και πολύ από εκείνη των Καππαδοκών, και ιδιαιτέρως από την γνώμη του Γρηγορίου Νύσσης. Ο Γρηγόριος θεωρεί ότι το Πνεύμα εκπορεύεται εκ του Πατρός *διά* του Υιού[10], ο Αυγουστίνος λέγει ότι εκπορεύεται εκ του Πατρός και εκ του Υιού, αλλά κατόπιν το επεξηγεί λέγοντας ότι εκπορεύεται εκ του Πατρός «κατ' αρχήν» και εκ του Υιού μόνον «κατά δωρεάν του Πατρός». Αν πούμε «κατά δωρεάν του Πατρός» άραγε δεν είναι το ίδιο με το «*διά*»; Ας μην υπερβάλλουμε ως προς την απόσταση μεταξύ Καππαδοκίας και Βορείου Αφρικής!

Την αναλογία της αμοιβαίας αγάπης, την οποίαν χρησιμοποιεί ο Αυγουστίνος, αναπτύσσουν κάποιοι Λατίνοι συγγραφείς που έζησαν το Μεσαίωνα, κυρίως ο Σκωτσέζος Richard of St Victor, ο οποίος έζησε τον 12^ο αιώνα. Η ίδια αναλογία της διαπροσωπικής κοινωνούμενης αγάπης κατέχει εξέχουσα θέση στην Τριαδική θεολογία των Ρώσων θρησκευτικών διανοητών κατά τα τέλη του 19^{ου} και τον 20^ο αιώνα, ιδιαιτέρως του Βλαδιμήρου Σολοβιόφ, του πατρός Πάβελ Φλορένσκυ, του πατρός Σεργίου Μπουλγκάκωφ, του Νικολάου Μπερντιάεφ και του Παύλου Ευδοκίμωφ[11]. Η διαπροσωπική Τριαδική αναλογία, όμως, στην Ορθοδοξία, σε καμία περίπτωση δεν περιορίζεται στην Ρωσική παράδοση. Υπάρχει και μεταξύ Ελλήνων θεολόγων, όπως ο Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας, ο οποίος γράφει: «Ο Θεός είναι ον σχεσιακό. Χωρίς την έννοια της κοινωνίας θα ήταν αδύνατον να μιλήσουμε για τον Θεό»[12]. Υπάρχει επίσης και στα έργα του μεγαλύτερου Ρουμάνου θεολόγου του 20^{ου} αιώνα, του πατρός Δημητρίου Στανιλοάε, ο οποίος βλέπει την Τριάδα ως την «δομή της υπέρτατης αγάπης» και ο οποίος χρησιμοποιεί την πολύ δυνατή φράση «θεία διυποκειμενικότητα»[13].

Ένα από τα μείζονα πλεονεκτήματα της διαπροσωπικής αναλογίας της αμοιβαίας αγάπης είναι ότι μας βοηθούν να εδραιώσουμε μια άμεση σχέση μεταξύ του δόγματος της Τριάδος, αφ' ενός, και της δικής μας αντίληψης περί ανθρωπίνου προσώπου, κοινωνίας και πολιτικής αφ' ετέρου[14]. Ο βασικός σύνδεσμος μεταξύ της Τριαδικής πίστεως και της αντίληψης περί ανθρωπίνου προσώπου συγκεφαλαιώνεται με σύντομο αλλά σαφή τρόπο στην Αρχιερατική Προσευχή του Κυρίου μας, κατά τον Μυστικό Δείπνο: «Ίνα πάντες ἔν ὧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κάγω ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν ... ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν» (Ιω. 17:21-23). Αυτή είναι η κλήση μας ως ανθρώπων: να αναπαράγουμε επί γης την κίνηση της κοινωνούμενης αγάπης η οποία υπάρχει αιωνίως εντός της Αγίας Τριάδος. Η λέξη του Κυρίου «καθώς» είναι ζωτικής σημασίας για τη σωτηρία μας. Δεν χρειάζεται δε να πούμε ότι η ενότης που υφίσταται μεταξύ των τριών Υποστάσεων της Αγίας Τριάδος είναι ασυγκρίτως στενότερη από την ενότητα μεταξύ ανθρώπων• ωστόσο, μεταξύ του θείου και του ανθρωπίνου

επιπέδου υπάρχει γνήσια αναλογία. Καλούμεθα να είμεθα ζωντανές εικόνες της Τριάδος.

[Συνεχίζεται]

[8] De Trinitate XV, 29 (xvii).

[9] De Trinitate XV, 47 (xxvi)

[10] *Ad Ablabium: Quod non sint tres dei*, ed. W. Jaeger and F. Mueller, *Γρηγορίου Νύσσης Έργα* III, I (Leiden 1958), σελ. 56, στ. 4-11. Πρβλ Μαξίμου Ομολογητού *Προς Μαρίνον* (PG 91: 136AB)• Ιωάννου Δαμασκηνού, *Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως*, 12.

[11] M.A. Meerson, *The Trinity of Love in Modern Russian Theology. The Love Paradigm and the Retrieval of Western Mediaeval Love Mysticism in Modern Russian Trinitarian Thought (From Solovyon to Bulgakov)* (Quinoy, Illinois 1998)

[12] *Being as Communion: Studies in Personhood and the Church* (London 1985), σελ. 17.

[13] *The Experience of God* (Brookline, Mass. 1994) σελ. 245-78.

[14] Καλλίστου Γουέαρ, *Το ανθρώπινο πρόσωπο ως εικόνα της Αγίας Τριάδος*, Εκδόσεις Παρρησία, Αθήνα 2013